5.11.2019
Oikeusministeriö
Ohjausyksikön päällikkö Miika Snellman

Eduskunnan kunta- ja terveysjaostolle

OIKEUSMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ (HE 29/2019 vp) EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2020 JA VALTIONEUVOSTON SELONTEOSTA (VNS 2/2019 vp) JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2020−2023 SEKÄ HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ (HE 67/2019 vp) EDUSKUNNALLE VUODEN 2019 NELJÄNNEKSI LISÄTALOUSARVIOKSI

1. Talousarvioesitys vuodelle 2020 ja Julkisen talouden suunnitelma 2020−2023

Oikeusministeriön hallinnonalalle esitetään talousarvioesityksessä vuodelle 2020 ja on varattu Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2020−2023 määrärahoja seuraavasti (1 000 euroina).

Pääluokka 25 yhteensä	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Vuoden 2019 varsinaisen talousarvion määräraha	978 493	978 493	978 493	978 493
TAE 2020 ja Julkisen talouden suunnitelma 2020−2023	**953 718**	**949 374**	**948 995**	**960 014**
Muutos verrattuna vuoden 2019 varsinaiseen talousarvioon	-24 775	-29 119	-29 498	-18 479
Muutos verrattuna vuoden 2019 varsinaiseen talousarvioon, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon	**+14 450**	**+5 871**	**+9 822**	**+2 356**

Kun tarkastellaan 4.4.2019 Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän kehyspäätöksen jälkeen pääministeri Rinteen hallituksen tekemiä muutoksia vuosien 2020−2023 määrärahoihin, ja jätetään ottamatta huomioon virastojen toiminnan kannalta kustannusneutraali Senaatti-kiinteistöjen vuokrien alentamisesta johtuva määrärahavähennys sekä valtion talouden kannalta kustannusneutraalit ns. WinCapita –korvaukset, ovat hallituksen tekemät muutokset vuosien 2020−2023 määrärahoihin yhteensä seuraavat (1 000 euroina).

2020	**2021**	**2022**	**2023**
+18 760	+20 344	+20 264	+17 414

Määrärahamuutokset käyvät yksityiskohtaisesti ilmi liitteenä olevasta taulukosta.

Oikeusministeriön näkökulmasta talousarvioesityksen ja Julkisen talouden suunnitelman keskeisenä tavoitteena on ehkäistä rikollisuutta ja rikosten uusimista sekä huolehtia

rikosvastuun toteutumisesta ja koko oikeudellisen prosessin käsittelyaikojen lyhentämisestä esitutkinnasta tuomioistuinkäsittelyn lainvoimaiseen tuomioon saakka.

Koko rikosketjun toiminnan turvaaminen

Hallitusohjelman mukaisesti rikosvastuun toteutumiseksi ja rikosten käsittelyaikojen nopeuttamiseksi lisätään poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten voimavaroja siten, että koko oikeudellisen prosessin käsittelyajat lyhenevät (esitutkinta, syyttäminen ja tuomioistuinkäsittely lainvoimaiseen tuomioon).

Jotta poliisin rikostorjunnan voimavarojen lisäyksestä ja tätä kautta poliisin rikostorjunnan laajenemisesta ei seuraisi voimavaraongelmia ja käsittelyaikojen pidentymistä oikeuslaitoksessa ja voimavaraongelmia Rikosseuraamuslaitoksessa, on välttämätöntä säilyttää koko rikosketjun resursointi oikeasuhtaisena.

Erityisen vaikea tilanne on ollut syyttäjälaitoksessa, jossa esitutkinnan lopettamista tai toimittamatta jättämistä koskevien rajoittamisasioiden osuus on kasvanut merkittävästi ja varsinaisten syyteharkinta-asioiden määrä on vastaavasti vähentynyt[1]. On tärkeää parantaa syyttäjälaitoksen toimintaedellytyksiä.

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi talousarvioesityksessä ja Julkisen talouden suunnitelmassa on syyttäjälaitokselle, tuomioistuimille, oikeusavulle ja Rikosseuraamuslaitokselle yhteensä 5,2 miljoonan euron vuotuinen lisämääräraha. Määräraha kohdentuu seuraavasti:

- syyttäjälaitos 2,0 milj. euroa
- käräjä- ja hovioikeudet 0,8 milj. euroa
- oikeusapu 0,3 milj. euroa
- Rikosseuraamuslaitos 2,1 milj. euroa

Määrärahan kohdentamisessa on painotettu syyttäjälaitosta rikosvastuun toteutumisen parantamiseksi.

Lisäksi hallinnonalan resurssien turvaamiseksi esitetään oikeuslaitokselle ja Rikosseuraamuslaitokselle yhteensä 0,7 miljoonan euron lisämäärärahaa vuodelle 2020, joka hallituskauden seuraavina vuosina kasvaisi 1,7 miljoonaan euroon.

Avustukset rikollisuuden ehkäisyyn

Rikollisuuden ehkäisyn tehostamiseen esitetään 2,5 miljoonan euron vuotuista määrärahaa kolmelle vuodelle (2020−2022). Hankkeen tavoitteena on kehittää rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja ja palveluihin ohjautumista. Rahoituksen avulla kehitetään vaikuttaviksi todettuja työmenetelmiä erityisesti väkivalta- ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn sekä nuorten rikoksentekijöiden auttamiseen.

Tavoitteena on erityisesti vähentää uusintarikollisuutta. Kuntoutusta voitaisiin tarjota myös vankilan ulkopuolella, yhdyskuntaseuraamuksiin liitettynä sekä vankilasta vapautuville.

[1] Vuosina 2004−2018 esitutkintaviranomaiselta syyttäjille saapuneiden asioiden kokonaismäärä on pysynyt tasolla 80 000−90 000, mutta esitutkinnan lopettamista tai toimittamatta jättämistä koskevien rajoittamisasioiden osuus on kasvanut 1 000:sta 20 000:een ja varsinaisten syyteharkinta-asioiden lukumäärä on vastaavasti vähentynyt.

Rahoitus ohjataan valtionavustuksina vaikuttaviksi todettuihin työmenetelmiin. Rahoitettaville ohjelmille luodaan kriteerit, laatustandardit ja ohjaus poliisilta, syyttäjiltä, vankilasta ja yhdyskuntaseuraamuksista. Hanke pitää sisällään myös rahoitettavien mallien vaikuttavuuden arvioinnin rikollisuuden vähentämisessä.

Näytön vastaanottamisen keskittäminen käräjäoikeuksiin

Oikeudenkäynneissä keskitetään näytön vastaanottamista käräjäoikeuksiin, joissa todistelu videoidaan mahdollista muutoksenhakukäsittelyä varten. Kuva- ja äänitallenteiden hyödyntäminen hovioikeudessa voisi johtaa siihen, että todistajien ja asianomistajien ei tarvitsisi yleensä saapua hovioikeuden pääkäsittelyyn kuultaviksi asioista, joista he ovat kertoneet jo käräjäoikeudessa, eikä rikosasioissa kohdata vastaajaa uudelleen. Tavoitteena on ottaa uusi toimintapa käyttöön v. 2022. Perustamiskustannuksiin esitetään 2 milj. euroa vuodelle 2020 ja 2,5 milj. euroa vuodelle 2021. Vuosittaisiin ylläpitomenoihin on varattu 1 milj. euroa vuodelle 2022 ja 2 milj. euroa vuodessa vuodesta 2023 lukien.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva

Turvapaikkahakemukset käsitellään ilman aiheettomia viivästyksiä oikeusturvan takaavassa menettelyssä. Tavoitteena on, että keskimääräinen käsittelyaika hallinto-oikeuksissa on alle kuusi kuukautta.

Vuosina 2020−2023 hallintotuomioistuinten lisärahoitus turvapaikka-asioissa vuotta 2016 edeltävään tavanomaiseen määrärahatasoon verrattuna on talousarvioesityksessä ja Julkisen talouden suunnitelmassa seuraava (määrärahat euroina):

	2019 TA	**2020 TAE**	**JTS 2021**	**JTS 2022**	**JTS 2023**
Hallinto-oikeudet	5 140 000	6 150 000[2]	5 510 000	4 780 000	4 780 000
Korkein hallinto-oikeus	1 960 000	1 455 000[3]	1 210 000	1 100 000	1 100 000

Vuoden 2020 työmäärää arvioitaessa oletuksena oli, että hallinto-oikeudet kykenevät ratkaisemaan 4 100 turvapaikka-asiaa vuonna 2019, jolloin ruuhka olisi pääosin purettu. Lokakuussa valmistuneiden syyskuun tilastojen perusteella nyt kuitenkin arvioidaan, että ratkaisutavoitteesta jäädään noin 500 asiaa, koska suulliset käsittelyt ovat lisänneet juttujen työmäärää. Ratkaisutavoitteesta jääminen kasvattaa vastaavasti ratkaisumäärätarvetta vuonna 2020. Tämä on tarkoitus ottaa huomioon vuoden 2020 täydentävässä talousarvioesityksessä.

[2] kasvua vuoden 2019 varsinaisesta talousarviosta 1 010 000 euroa, mikä vastaa 2020 talousarvioesityksen sivulla 178 olevan Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukon Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheenyhdistäminen -kohdassa mainittua 1 010 000 euron kasvua

[3] vähennystä vuoden 2019 varsinaisesta talousarviosta 505 000 euroa, mikä vastaa 2020 talousarvioesityksen sivulla 175 olevan Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukon Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheenyhdistäminen -kohdassa mainittua 505 000 euron vähennystä

Vuosina 2020−2023 oikeusavun lisärahoitus turvapaikka-asioissa vuotta 2016 edeltävään tavanomaiseen määrärahatasoon verrattuna on talousarvioesityksessä ja Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) seuraava (määrärahat euroina):

	2019 TA	2020 TAE	JTS 2021	JTS 2022	JTS 2023
Oikeusaputoimistot	0	1 000 000[4]	1 140 000	1 360 000	1 360 000
Yksityiset oikeusavustajat	2 100 000	2 350 000[5]	2 480 000	2 480 000	2 480 000

Talousneuvonta ja yleinen edunvalvonta

Ennaltaehkäisevällä talousneuvonnalla pyritään ehkäisemään ylivelkaantumista ja vähentämään siihen liittyviä ongelmia. Tavoitteena on edistää eri viranomaisten ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä siten, että kansalainen saa nykyistä kattavammin ohjausta ja yksilöllistä apua oman taloutensa hoitamiseen. Sidosryhmäyhteistyön kehittämiseen ja yhteistyön turvaamiseen oikeusapu- ja edunvalvontapiireille kohdistetaan 1 miljoonan euron lisämääräraha, joka hallituskaudella kasvaisi 1,5 miljoonaan euroon vuodessa.

Väestön ikääntyminen kasvattaa yleisen edunvalvonnan tarvetta. Päämiesmäärän kasvusta johtuen edunvalvontatoimistoihin esitetään palkattavaksi 10 lisähenkilöä, mihin esitetään 0,6 miljoonan euron vuotuista lisämäärärahaa.

Eräitä muita määrärahalisäyksiä

Ulosotossa vuodesta 2012 ollutta harmaan talouden torjunnan lisämäärärahaa (1,3 milj. euroa[6]) ehdotetaan jatkettavaksi vuodesta 2020 lukien. Lisämäärärahalla on muun muassa laajennettu erikoisperinnän toiminta valtakunnalliseksi. Syyttäjälaitoksella puolestaan on vuodesta 2012 ollut lisämääräraha[7] harmaan talouden torjuntaan, joka on pysyvä lisämääräraha ja jonka suuruus on vuodesta 2015 lukien ollut 3,3 milj. euroa vuodessa.

Tuomioistuinvirasto käynnistää toimintansa v. 2020. Virasto vastaa tuomioistuinten toimintaedellytyksistä ja keskushallintotehtävistä. Aiemmassa kehyspäätöksessä Tuomioistuinviraston menoihin varattiin 1,7 miljoonan euron vuotuinen lisärahoitus, joka sisältyy talousarvioesitykseen ja Julkisen talouden suunnitelmaan.

Oikeusministeriölle esitetään yhteensä 2,3 milj. euron lisämäärärahaa vuodelle 2020 hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden toteuttamiseen. Kun kertaluonteiset määrärahat on käytetty, lisämäärärahan taso vähenee asteittain ollen 1,2 milj. euroa v. 2023. Yhtenä tavoitteena on kehittää lainvalmistelussa vaikutusarviointiprosessia sekä rakentaa

[4] kasvua vuoden 2019 varsinaisesta talousarviosta 1 000 000 euroa, mikä vastaa 2020 talousarvioesityksen sivulla 181 olevan Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukon Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheenyhdistäminen -kohdassa mainittua 440 000 euron ja Turvapaikanhakijoiden oikeusapu (HO 2019) –kohdassa mainittua 560 000 euron kasvua

[5] kasvua vuoden 2019 varsinaisesta talousarviosta 250 000 euroa, mikä vastaa 2020 talousarvioesityksen sivulla 183 olevan Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukon Turvapaikanhakijoiden oikeusapu (HO 2019) –kohdassa mainittua 250 000 euron kasvua

[6] Ulosoton harmaan talouden torjunnan lisämääräraha oli 1,2 milj. euroa v. 2012 ja 1,3 milj. euroa vuodessa vuosina 2013−2019, aiemman kehyspäätöksen perusteella määräraha olisi päättynyt vuodesta 2020 lukien.

[7] Syyttäjälaitoksen harmaan talouden torjunnan lisämääräraha oli 2 milj. euroa v. 2012, 2,3 milj. euroa vuosina 2013 ja 2014 ja 3,3 milj. euroa vuodessa vuodesta 2015 lukien.

ministeriöiden yhteistyöverkosto tehostamaan arviointiosaamisen hyödyntämistä ja yhtenäistää arviointiin liittyviä käytäntöjä. Oikeusministeriö vastaa verkoston kehittämisestä ja ylläpitämisestä sekä tukee eri ministeriöiden arviointiprosesseja.

2. Neljäs lisätalousarvioesitys vuodelle 2019

Tulojen muutokset

Ulosottomaksutulojen (momentti 12.25.20) arvioidaan kasvavan 4 miljoonalla eurolla aiemmin arvioidusta tasosta. Tuomioistuintulojen (momentti 12.25.10) puolestaan arvioidaan vähenevän 3 miljoonalla eurolla aiemmin arvioidusta tasosta.

Ulosottomaksutulojen kasvu johtuu ulosottolaitoksen arvioidusta hyvästä perintätuloksesta (yli 1 000 milj. euroa). Tuomioistuintulojen vähennys taas johtuu sähköisesti vireille tulevien asioiden kasvusta, joista perittävä maksu on pienempi.

Määrärahojen muutokset

Niin sanotun WinCapita –jutun korvausten (momentti 25.01.20) maksatus siirtyy pääasiassa ensi vuodelle asian selvittelyn vaativuuden takia. Tämä merkitsee, että kuluvan vuoden määrärahatarve pienenee noin 20 milj. eurolla ja vastaavasti vuoden 2020 talousarvioesityksessä on varattu aiempaan arvioon verrattuna lisärahoitusta 20 milj. euroa (vuoden 2020 kokonaisrahoitus on 22 milj. euroa). Yhteensä korvaukset vuosina 2019−2023 olisivat vähemmän kuin valtiolle perityksi saatu määrä.

Vaalimenoista (momentti 25.50.20) vähennetään 7 milj. euroa, koska maakuntavaaleja varten varattua määrärahavarausta ei kuluvana vuonna tarvita, kun maakuntavaaleja ei vuonna 2019 pidetä.

Hallinnonalan arvonlisäveromenojen (momentti 25.01.29) arvioidaan kasvavan 4,8 miljoonalla eurolla aiemmin arvioidusta tasosta. Lisäys aiheutuu kasvaneista IT-hankemenojen sekä europarlamenttivaalien ja hallinnonalalle siirrettyjen talous- ja velkaneuvonnan arvonlisäveromenoista.

Julkisselvityksiä on aloitettu aiempaa enemmän, mistä aiheutuu 300 000 euron lisätarve julkisselvityksestä aiheutuviin menoihin (momentti 25.10.50).

Lisäksi oikeusministeriön toimintamenomomentin (momentti 25.01.01) perusteluja täydennetään siten, että määrärahaa saa käyttää myös rikoksentorjunnan arviointitutkimuksen palkintoja varten. Tällä perustelujen täydennyksellä ei ole määrärahavaikutuksia.

LIITE

Hallituksen oikeusministeriön hallinnonalan toimintaedellytyksiin vaikuttavat määrärahamuutokset verrattuna aiempaan kehykseen

määrärahat ovat 1 000 euroina; HO 2019 tarkoittaa hallitusohjelmaa

	2020	**2021**	**2022**	**2023**
- Rikosasioiden käsittely (HO 2019)	5 200	5 200	5 200	5 200
- Hallinnonalan resurssien turvaaminen (HO 2019)	683	1 697	1 697	1 697
- Turvapaikanhakijoiden oikeusapu (HO 2019)	810	1 080	1 300	1 300
- Perustetaan vanhusasiainvaltuutetun tehtävä ja vanhusasiainvaltuutetun toimisto (HO 2019)	180	500	500	500
- Siirtyvien määrärahojen taso (HO 2019)	0	0	0	-1 500
Oikeusministeriö:				
- Kansalliskielistrategia ja kielipoliittinen ohjelma (HO 2019)	200	200	200	200
- Avoimuusrekisteri; henkilöstö- ja tietojärjestelmäkustannukset (HO 2019)	100	100	100	100
- Lainvalmistelun perus- ja ihmisoikeusosaamisen sekä valtiosääntöoikeudellisen ja muun julkis-	200	200	200	200
oikeudellisen asiantuntemuksen vahvistaminen (HO 2019)				
- Vaikutusarvioinnin vahvistaminen lainvalmistelussa (HO 2019)	400	400	400	400
- Perus- ja ihmisoikeustoimenpideohjelma (HO 2019)	100	100	100	100
- Valtioneuvoston yhteinen ihmiskaupan vastainen koordinaattori (HO 2019)	150	150	150	150
- Ylivelkaantuminen (HO 2015); taloudenhallinnan neuvottelukunta	50	50	50	50
- OM:n ohjelmien toteuttaminen (HO 2019 kertaluonteinen)	500	500	500	0
- Avoimuusrekisterin perustamiskustannukset (HO 2019 kertaluonteinen)	500	0	0	0
Eräät virastot:				
- Lisäys ihmisoikeuksien raportointiin ja ongelmiin puuttumiseen (HO 2019)	100	100	200	250
- Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä (HO 2019)	200	200	200	200
Oikeusrekisterikeskus:				
- WinCapita-asioiden korvausvaatimusten käsittely (2 htv v. 2021 ja 1 htv v. 2022 ja 2023)	0	80	80	80

jatkuu seuraavalla sivulla

	2020	2021	2022	2023
Hallinnonalan arvonlisäveromenot:				
- Muiden kuin eduskuntavaaleista johtuvien arvonlisäveromenojen kasvu	838	838	838	838
Avustukset:				
- Lisäys ihmisoikeuksien raportointiin ja ongelmiin puuttumiseen (HO 2019)	200	200	200	200
- Radikalisaation ehkäisy (HO 2019)	200	200	350	350
- Ihmisoikeusliitto	75	75	75	75
- Rikollisuuden ehkäisy (OM:n hankkeet) (HO 2019 kertaluonteinen)	2 500	2 500	2 500	0
Muut tuomioistuimet:				
- Näytön keskittäminen käräjäoikeuksiin (HO 2019 kertaluonteinen)	2 000	2 500	0	0
- Näytön keskittäminen käräjäoikeuksiin (HO 2019)	0	0	1 000	2 000
- Istuntosalivarustelu (HO 2019)	200	200	300	500
- Tiedusteluasioiden lupakäsittelyn tietoturvalliset tilat (HO 2019 kertaluonteinen)	500	0	0	0
Oikeusapu, edunvalvonta ja kuluttajariitalautakunta:				
- Edunvalvonnan henkilömäärän lisääminen (10 htv)	600	600	600	600
- Ylivelkaantuminen (painopisteenä oikeusaputoimistot, ennakkoneuvonta ja talousosaaminen) (HO 2019)	1 000	1 000	1 450	1 450
Ulosottolaitos ja konkurssivalvonta:				
- Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa (HO 2019)	1 300	1 300	1 300	1 300
- Ulosottoverkon säilyttäminen nykyisellään (HO 2019)	0	400	800	1 200
Rikosseuraamuslaitos:				
- Seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta (siirto momentille 33.01.06)	-26	-26	-26	-26
Yhteensä	**18 760**	**20 344**	**20 264**	**17 414**